

hogy ezek kettős feladata a kívülálló számára már nem is látszik többé kettősnek. Gyakran előfordul ugyanis, hogy ugyanaz az olvasó hol tudományos igényeket, hol közművelődési igényeket támaszt a könyvtárral szemben. A kétféle igény között nincs éles válaszfal. Az igények gyakran a könyvekben egyesülnek. A helyes reakció erre az, ha minél több könyvet nyújtunk az olvasónak minél kevesebb könyvtárban, jobban mondván minél kevesebb könyvtár-típusban. A tudományos könyvtárakban a szabadpolccal kapcsolatban arról a rendkívül fontos kérdéstről van szó, hogyan lehetne újra helyreállítani az olvasónak a könyvekkel való közvetlen kapcsolatát. Valamilyen jó megoldás, amely kifelé és befelé egyaránt beválik, igen hasznos lenne a könyvtárak tekintélye szempontjából."

(A cikk teljes fordítása rendelkezésre áll a Könyvtártudományi Szakkönyvtárban - kölcsönzésre is.)

OLVASÓK. OLVASÁSELEMZÉS

AZ AMERIKAI "NAGY KÖNYVEK" PROGRAMRÓL

KLINGBEIL, Christel: Das amerikanische "Great Books Program". = Bücherei u. Bildung. 14. Jg. 1962. 1. no. 13-19. p.

Az amerikai "Nagy könyvek-program". = Olvasómozgalom az USA-ban.

Az amerikai közművelődési könyvtárak szolgáltatásairól szóló cikkekben s az évenként megtartott "könyvtárhét" elő-

készületeiről, valamint lefolyásáról szóló beszámolókból sűrűn találkozunk az ún. "great books program" (nagy könyvek program) nevének emlegetésével. Érdekes közelebbről is megismerkednünk vele.

A "great books program" célja tulajdonképpen iskolán kívüli népnevelés, a világirodalom klasszikusainak bizonyos rendszer szerinti olvastatása és az olvasmányok közös megbeszélése után. "A demokráciában minden állampolgárnak latba esik a véleménye; éppen ezért nem közömbös, milyen foku műveltséggel bírnak" - olvasható egyebek között a program ismertetésében. Nem szakemberek, vagy tudósok nevelését tűzi ki tehát ez a program maga elé, hanem azt, hogy mennél több maga lábán járó s maga fejével gondolkodó egyén akadjon az átlagemberek sorában.

A program célkitűzésének és végrehajtásának jobb megértéséhez szükséges kialakulása egyes mozzanatainak vázlatos történeti áttekintése.

John Erskine, az ismert író és nevelő a század elején a New York-i Columbia-Egyetem egyik college-ében az angol nyelv és irodalom tanáraként működött. Mivel tapasztalata szerint a főiskolai hallgatók műveltségének alapja - a tanulmányi anyag nagyfoku specializáltsága következtében - igen különböző volt, az alpműveltség egyöntetív tétele végéig olyan tanulmányi tervet dolgozott ki, amelynek révén a hallgatók megismerkednek a világ legnagyobb elméinek legkiválóbb alkotásaival. Tervét John Erskine 1919-től kezdve a beauri (Franciaország) egyetemen próbálta ki. Ennek eredményeképpen adta ki 1928-ban "The delight of great books" (A nagy könyvek olvasásának öröme) c. könyvét, amelynek új kiadását később az ALA "The classics of the Western World" (A nyugati világ klasszikusai) címen tette közzé.

J. Erskine tapasztalatainak felhasználásával a chicagói egyetem két tanára, Mortimer J.

A d l e r és Robert M. Hutchins a "nagy könyvek" olvasását a felnőttek oktatásának alapjává tette. A felnőttek szemináriumában havonként két alkalommal tárgyalták meg itt a hallgatók az olvasásra kijelölt könyveket. Ezt a chicagói programot vették azután a közművelődési könyvtárak s egyéb, felnőttek művelésével foglalkozó intézmények alapul hasonló programjuk végrehajtásához.

A program terjesztésének előmozdítására és egyöntetűségének biztosítására létesült 1947-ben Chicagóban a "Great Books Foundation" (Nagy Könyvek Alapítvány), amelynek feladata az alábbi négy pontban foglalható össze:

1. értékes olvasmányanyag időben való rendelkezésre bocsátása,
2. a programban résztvevő csoportok alakulásának támogatása,
3. a program végrehajtásához szükséges segítség megadása,
4. vitavezetők kiképzése.

A "Foundation" fele részben szakemberekből, azaz egyetemi tanárokból, írókból és könyvtárosokból, - fele részben pedig laikusokból, azaz a közélet és gazdasági élet kiemelkedő képviselőiből (nagyvállalatok, bankok vezetői, ügyvédek stb.) tevődik össze. A "Great Books Discussion Groups" (Nagy Könyvek Vitacsoportjai) alakulását a legkülönbébb intézmények, (pl. iskolák, főiskolák, egyházak, repülőgépgyárak, olajérdekeltségek, autócégek stb.) támogatják.

Az olvasócsoporthoz évente 18 könyv elolvasásából és megvitatásából áll; a teljes program - öt év időtartamára szétosztva - összesen 90 művet ölel fel. A Foundation gondoskodik az előírt munkák zsebkiadásban történő közzétételéről. (18 mű ára 9.60 dollár).

A helyi csoportok megalakulását a Foundation egy-egy kiküldöttje indítja el. A helyi csoportok könyvtárakban, iskolákban, templomokban, klubokban, gyárakban, üzletekben stb. tartják vitáitéseiket. Működésüket a Foundation állandóan figyeli s szükség esetén írásbeli felvilágosítással, vagy személyes kiszállás révén támogatja.

Vitavezető a vitacsoportok olyan tagja lehet, aki elvégezte a "Great Books Leader Training Course"-t (Nagy Könyvek Program Vezetőképző Tanfolyama). A tanfolyam 10 héten át tart, heti egy alkalommal. Tantervében a "szemléltetés" és a "gyakorlat" arányosan váltogatja egymást. A részvétel rajta ingyenes.

A vitacsoportok résztvevőitől érdeklődést, őszinte állásfoglalást és együttműködési készséget várnak, semmi más. Az alapműveltség nem fontos. Az a felfogás érvényesül: józan értelemlre van szükség ahhoz, hogy valaki olvasni tudjon, nem pedig magas fokú képzettségre. Hutchins felfogása szerint: "A világirodalom kimagasló alkotásai nem voltak a múltban nehezek az iskolásgyermekek számára, nem voltak nehezek köztársaságunk megalapítói számára sem, akik pedig - szinte kivétel nélkül - valamennyien tanulmányozták őket. Nem tételezhető tehát fel, hogy az idők múltával vagy ezek a könyvek váltak nehezebbé, vagy polgártársaink bizonyulnak kevésbé tehetségesnek".

A vitavezetők is éppen úgy, mint a csoportok tagjai, "közönséges" emberek. Arányban kell különbözniük a többiekénél, hogy legalábbis középiskolai képzettséggel

kell bírniok és jó emberismerettel, józan ítélőképességgel, vitakészséggel kell rendelkezniük; ezenfelül örömet kell találniok benne, hogy különféle vérmérsékletű emberek társaságában az olvasott könyvek igazi értelmét kibogarásszák. Nem szabad tehát kész feleletekkel, magyarázatokkal előállniok, hanem a csoport tagjaival együtt kell a megvilágításra váró kérdések megoldását megközelíteniök.

A cél: az olvasók önálló véleményalkotásra való nevelése. Ennek a célnak az eléréséhez kell tehát a vitavezetőknek segédkezet nyújtaniok azzal, hogy az írásmű mondanivalójának kihámozása során a vitát helyes irányba terelik, a magukat nehezen kifejezni tudókat segítik a helyes kifejezés megválasztásában, a szerényeket, visszahuzódókat biztatják, a bőbeszédűeket korlátok közé szorítják stb.

A program öt évre elosztott olvasmányanyagának jegyzéke:

1. év	2. év
1. Az Észak-amerikai Egyesült Államok Függetlenségi Nyilatkozata
Ótestamentum: I. Királyok 21, II. Sámuel 11,12	1. HOMEROS: Odüsszeia
2. PLATON: Apológia, Kriton	2. HERODOTOS: Történeti könyvei, I-II. könyv
3. PLATON: Az állam, I-II. könyv	3. AISCHYLOS: Orestea (Agamemnon, Eumenidák, Siri áldozat)
4. THUKYDIDES: Válogatás történeti munkájából	4. SOPHOKLES: Oidipos király, Antigone
5. ARISTOPHANES: Lysistrate, A madarak, Felhők	5. ARISTOTELES: Poétika
6. ARISTOTELES: Etika, I. könyv	6. PLATON: Menon
7. ARISTOTELES: Politika, I.könyv	7. ARISTOTELES: Etika, II.könyv; III.könyv (válogatva); VI.könyv
8. PLUTARCHOS: Lykurgos, Numa Pompilius, Nagy Sándor, Caesar	8. LUCRETIUS, Titus Carus: A dolgok mivoltáról, I-IV.könyv
9. ÁGOSTON, Szent. Vallomásai, I-VIII.könyv	9. MARCUS AURELIUS Elmékedései
10. TAMÁS, Aquinói Szent: Értekezés a jogról. (Válogatás)	10. HOBBS, Thomas: Leviathan, Irész
11. MACHIAVELLI, Niccolo: A fejedelem	11. MILTON, John: Areopagitica (Beszéd a sajtószabadság érdekében)
12. MONTAIGNE, Michel Válogatott esszéi	12. SWIFT, Jonathan: Gulliver utazásai
13. SHAKESPEARE, William: Hamlet	13. PASCAL, Blaise Gondolatai (Válogatva)
14. LOCKE, John: A polgári kormányról (Második esszé)	14. ROUSSEAU, Jean Jacques: Az emberek közötti különbségek
15. ROUSSEAU, Jean Jacques: A társadalmi szerződés, I-II.könyv	15. KANT, Immanuel: Az erkölcs metafizikájának megalapítása
16. Federalista okmányok (Federalist Papers, (Válogatás). - Alkotmány	16. NIETZSCHE, Friedrich: Tul az erkölcs világán
17. SMITH, Adam: Vizsgálódás a nemzeti vagyonosság természetéről és okairól, I.könyv	17. MILL, John Stuart: A képviselői kormány (Válogatva)
18. MARX, Karl: A Kommunista Kiáltvány	18. MARK TWAIN: Huckleberry Finn

3. év

1. AISCHYLOS: A leláncolt Prometheus, Jób könyve
2. PLATON: A lakoma
3. ARISTOTELES: Politika, III-V. könyv
4. EUKLIDES: A geometria elemei, I.könyv
5. ARISTOTELES: Retorika
6. LUKIANOS: Szemelvények műveiből
7. TAMÁS, Aquinói Szent A tanítóról
8. A Völsung-ének és a Nibelung-ének
9. CALVIN, Jean: A keresztyén vallás alapvonalai
10. SHAKESPEARE, William: Macbeth
11. MILTON, John: Az elveszett paradicsom
12. LOCKE, John: Értekezés az emberi értelemről
13. VOLTAIRE: Candide
14. LAVOISIER; Antoine Laurent: A kémia elemei, I.rész
15. GIBBON, Edward: A római birodalom hanyatlásának és bukásának története,
16. MILL, John Stuart: A szabadságról
17. THOREAU, David Henry: Az adófizetés megtagadása, John Brown kapitány
18. FREUD, Sigmund: Pszichoanalízis

4. év

1. HIPPOKRATES: Szemelvények műveiből
2. PLATON: Az állam, VI-VII. könyv
3. ARISTOTELES: Metafizika (Válogatás)
4. SEXTUS EMPIRICUS: A pürronizmus alapjai, I. könyv
5. ÁGOSTON, Szent, Vallomásai, IX-XIII. könyv, A teremtés könyve (Válogatás)
6. TAMÁS, Aquinói Szent: Az igazság, a hamisság és az emberi értelem
7. MONTAIGNE, Michel: Sébonde Rajmund védelme
8. RABELAIS, François: Gargantua és Pantagruel
9. DESCARTES, René: Értekezés az értelem helyes használatának módszeréről
10. BACON, Francis: Novum organum, I.könyv

1. GALILEI, Galileo: Beszélgetések és matematikai bizonyítékok a két új tudománnyal kapcsolatban (Válogatás)
2. HARVEY, William: A sziv mozgásáról
3. HUME, David: Vizsgálódás az emberi értelemről.
4. VOLTAIRE: Filozófiai lexikon
5. DARWIN, Charles: A fajok eredete, 1-6., 15. fejezet
6. DOSZTOJEVSZKIJ, Fedor Mihajlovics: A Karamazov testvérek
7. MILL, John Stuart: Utilitárizmus
8. JAMES, William: Pragmatizmus (Válogatás)

5. év

1. EURIPIDES: Medeia, Hippolytos, Trójai nők
2. PLATON: Parmenides
3. PLATON: Theaitetos
4. ARISTOTELES: Fizika, Tér és idő, IV.könyv, 1-4, 6-7, 10-13. fejezet
5. VERGIILIUS: Aeneis
6. FERENC, Assisi Szent: Kis virágai
7. TAMÁS, Aquinói Szent : Értekezés az emberről
8. DANTE, Alighieri: Isteni színjáték, "A pokol", "A purgatórium"
9. " " "A paradicsom"
10. PICO DELLA MIRANDOLA, Giovanni: Az ember méltóságáról
11. BERKELEY, George: Értekezés az emberi ismeret alapveiről
12. NEWTON, Isaac: A természetfilozófia matematikai alapvei
13. BOSWELL, James: Samuel Johnson élete (Válogatás)
14. KANT, Immanuel Prolegomenái minden leendő metafizikához
15. TOCQUEVILLE, Alexis Clérel de: Az amerikai demokráciáról (Válogatás)
16. WOOLMAN: Napló
17. MELVILLE, Hermann: Moby Dick, a fehér bálna
18. EINSTEIN, Albert: A különleges és az általános relativitás elmélete